

**JOSEF
ŠKVORECKÝ**

SPISY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Příběh
inženýra
lidských
duší 2

IVO ŽELEZNÝ

SPISY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

JOSEF ŠKVORECKÝ

PŘÍBĚH INŽENÝRA
LIDSKÝCH DUŠÍ II

Část druhá

**IVO ŽELEZNÝ
PRAHA**

© Josef Škvorecký, 1998

ISBN 80-237-3547-0

souborné číslo ISBN 80-237-3545-4

Pravda je v nuanci

Anatole France

Co vřele miluješ, to zůstává, ostatní je drek.
Co vřele miluješ, nikdo ti nevyrvé.
Co vřele miluješ, je tvoje pravé dědictví.

Ezra Pound

Poslyšte, Tore, skutečný problém je v tomhle: ať se stane cokoli, já vás vždycky budu hájit proti puškám popravčí čety. Zato vy budete muset souhlasit, aby mě zastřelili.

Albert Camus

V. FITZGERALD

Ty, jehož ruka všechno velké drtí,
ty, který odsuzuješ k smrti
mládí a ducha, ne však zločin podlý,
ty, jehož oko s potěšením prodlí
na mukách nevinného, na úspěších
lotrů a vrahů, kurev, na veteších
zločinných politiků, na peleších
všech gangsterů neporazitelných, hle, má víra:
Buď proklet, Al Capone Všehomíra!

František Zavřel

Základem veškeré literatury je denní snění... Skutečnost není
to, co je pro nás v daném okamžiku náhodou nejskutečnější.
Skutečnost je to, co vnímáme v okamžicích nejvyšší intenzity.

Colin Wilson

Milý Danny,

tak jsem dofarmaril, už jsem zas v Sydney ale práci ve fabrice jsem nesehnal, tak dělám venku. Řek bych že jsem ti posledně psal jak jsem koupil farmu. Majitel ovdověl a prodal mi ji lacino. Mně to bylo trochu divný že tak lacino, ale myslel jsem si dyž neměli děti a je už starej (67 let) aby tam dělal sám v takovym věku. No vono to nebylo tím věkem ale že nechtěl být sám. Zezačátku se mi tam líbilo, krásnej kraj i když jinej než u nás. Eukalyptus a barevný keříčky, klokani jednoho tam měli vochočenýho. Jenže žádný lidi akorát králíci. Hlavně jsem musel spravovat ploty proti králikum, aby mi všechno nesežrali. Poslouchal jsem radio, ale nic aby to bylo nák zajímavý. Tak jsem si vopatřil krávy a koně jsem měl krásnýho, jezdeckýho. Na něm jsem jezdil celý dny. Byl to takovej flák sjeta že mi připadal snad věcí než celá naše republika, ale nikde živá duše jenom klokani. Ani aborigines, to sou zdejší černoši, děsně vohyzdný, ale dá se s nima vyjít. Jenže tam co sem měl farmu ani ty nebyli. Tak mi to začalo lízt na mozek. Ten dědek mi to prodal ponivač tam byl aspoň se ženou, ale když mu umřela asi mu to taky lezlo na mozek. Mně se ženit nechtělo, ty čajačky sou pitomý a žádná by stejně do bushe nešla to bych si musel vzít nákou Taljáнку, a dej mi pokoj ty brebentěj jako vopice. No nakonec sem z toho začal magorit i ten vochočenej klokan mi utek, pak se mi furt zdály sny vo Kostelci, jak sme se flákali po Jiráskový třídě pamatuješ? A vo Vahařoj, prej byl tehdá kvůli těm letákum zavřenej ale psala mi máma že ho už dávno pustili a dělá prej u Mesršmitů co se to teď menuje Kovo Techna nebo jak. A jak jsme šmírovali holky v Měskejch lázních a jak si Pitroman uríz vostudu kuli tý, co se líbila tobě, copak asi dělá? Eště jí někdy vidíš? No prostě ze mě byl takovej magor až sem nakonec víc spal než dělal kuli těm snům, a hospodářství šlo vod desíti k pěti. Taky vo tátoj se mi zdálo, to asi víš že letos umřel. Legyonáři mu byli na pohřbu ale prej nesměli v uniformách psala mi máma. Tak to má za sebou, stejně zázrak že to vydržel do 64 let při tom chlastu a že byl invalida. Taky mi psala vo Vachouškoj a tak sem nakonec rád, že sem tady. Asi by to doma se mnou bylo podobný.

Musím končit, mám žízeň a doma pivo žádný, tady ho mají v plechovkách i v pivnici, no to víš čajáci. Sou sto let za vopice-ma ani nemocenský tu nemají a vo penzích rači nemluvit. Napiš mi jesli se nebojíš psát co novýho v Kostelci co kuci Vahař, Benda a ostatní, co Dreslerová a Irena radovic jaks byl do ní zamilovanej. Už počítám nejseš. Jo, starej kamaráde čas plyne, stárnem a holky asi taky.

*Tvůj starý kamarád
Přema*

Přes šedoocelovou hladinu Ontarijského jezera fouká studený vítr, šplouchance špinavé vody narážejí do kulatých okének Svenssonovic jachty. Jachta se houpá, mám obavy, že dostanu mořskou nemoc.

Tahle zimní vyjížďka na pusté jezero je dobrodružství, pro mě i pro pět mých studentů, které Irena pozvala. Ostatní plachetnice přezimují v dokách jachtklubu jako rakve s plátěnými víky, jenom příď našeho korábu míří k jihu, k americkým břehům. Když jsme v severáku vyjížděli, zvedl se ještě z miniaturního letiště na západním cípu Torontského ostrova brčálový monoplán, zakroužil nad ostrovem a spustil se rovnou k nám. Přeletěl pár metrů nad stěžněm. Irena mu zamávala.

„That’s Bobby Harkins. He’s nuts about flying.“

Musí být nuts, když lítá i v zimě. Stejný jako Irena, která uplatila a umluvila kormidelníka, aby vyplul. Na jezeře fičel vítr tak ostře, že nás zahnal do kajuty. Zanechali jsme námořníka, po námořnicku upíjejícího z ploché láhve, u kormidla a nyní sedíme v interiéru na polstrovaných lavicích, v držácích na stole láhve a šedě ocelová zimní obloha za kulatými okénky. Wendy se stříkla první. Trošku. Bellissimmo o mě zavadil nejistým pohledem, vytáhl mariánku a s ještě nejistějším pohledem mi nabídl. Jsme tedy zmarihuánováni, a na palubě Jane Guy, možná Pequodu... severák... vodní tříšť na lupách okýnek... nikdy mi vlastně nebylo víc než sedmnáct... celý život jsem hledal jižní průrvu na škuneru Miskatonické univerzity, plavil se k Tsalalu, Kerguelen, Ultima Thule –

Wendy je zcáknutá, zkamenělá, zwhiskovaná, srší duchem a literárními vědomostmi.

„Hej, Nicole! I mean Irene! Is it true that trains begin their run at Chicago for your sake?“

Papír na téma *Fitzgerald's Use of Period Objects* byla obvyklá obrazová galerie, jíž padlo za oběť nespočítaných čísel *New Yorkeru* a *Cosmopolitanu*, obávám se, že vypůjčených v Samuelsově knihovně. Ale četla svého Fitzgeralda správně, jak se mají romány číst. Aplikovala knihu na skutečnost světa kolem sebe.

Aplikovaný Fitzgerald Irena Svenssonová sedí v námořnickém sáčku přiměřeném situaci a v bílých pantalonech vedle mě a jako vždy se jako Nicole liší od uniformy texasek. Bohatí jsou jiní než my. Mají víc peněz. Na vlasech Vidal Sassoon má kapitánskou čepici.

„Sure. Half-bred Indians toil on Brazilian coffee plantations, also for my sake.“

Pravím:

„To není docela přesné, Ireno.“

„Tuhle pasáž jste nám četl třikrát. Pamatuju si ji nazpaměť.“

„Protože je to jako o tobě!“ říká Wendy.

„Ever-grateful Czech musicians fiddle for peanuts for my sake,“ říkám. „Hare-brained Soviet dancers break their legs also for my sake.“

Irena se tomu nesměje. Ostatní tomu nerozumějí. Až snad na Hakima, ten ovšem svým způsobem.

„Isn't she just like Nicole?“ blábolí zwhiskovaná Wendy. „Isn't she exactly like that loony girl?“

„Irena není schizofrenní,“ říkám.

„Ale je krásná!“

„Stop it!“ praví Irena. Je tady v kajutě v přesném žánrovém prostředí. I zamilovaný Bellissimmo si toho všímá.

„And rich!“ praví s úctou.

„I'm not beautiful!“ brání se podrážděně Irena.

„Tak co jsi?“

„I'm just –“

„Well – dressed?“ navrhu.

„And beautiful!“ trvá na svém Wendy s hlubokým přesvědčením. Jachta se zakymácí, Wendy se chytí stolku a podvojmo

se zakouká na Ireninu růžovou tvář. „Já myslím, že Irena je v Edenvale nejkrásnější.“

„*Oh, shut up, Wendy!*“ praví Irena a zmáčkne dálkovou spoušť televizoru.

„*You talk like a lesbian,*“ praví Vicky, která Ireninu kouzlu nepodléhá. Asi proto, že mu dnes, docela maličko, podléhá Bellissimmo.

„*Maybe I am a lesbian,*“ říká Wendy.

„*Are you a socialist?*“ zeptám se potměšile. V Hakimových očích blýskne.

„*I guess so,*“ říká Wendy. „*I'm a buddhist for sure.*“

Na televizoru naskočí žena s tváří podobnou dost příšerné bílé masce. Jen ústa se hýbají, z nich vycházejí monotónní zvuky. Žena se přimlouvá za revoluci žen, černochoů, kurev a proletariátu.

„Myslíte, že má *face-lift?*“ ozve se Wendy.

„*Sure,*“ praví Irena. „Ta dala pěkně utržit celému týmu plastických chirurgů.“

...*co z nás dělá zboží, které je na prodej...*

Irena se ke mně otočí:

„Koupil byste si ji?“

„Nevzal bych ji ani darem.“

„Možná že byste udělal chybu,“ říká Irena. „Je to Vanderhoutenová z filadelfských Vanderhoutenů. Není bohatá. *She is super-rich.*“

Hakim hledí na masku, nevím, co se v něm děje. Ani co se děje v masce. Řeknu Ireně:

„Svenssonová, vy nevíte, co se stalo Dicku Diverovi za to, že si vzal Nicole z chicagských Warrenů?“

„Vím,“ praví Svenssonová a hledí mi divně strnule rovnou do očí. „Ale on si ji nevzal, protože byla z chicagských Warrenů. On ji miloval.“

Měl jsem otřes mozku, přeraženou nosní přepážku, vyložený zub a naštípnutá dvě žebra. To všechno Franta dokázal jedinou legendární ranou, kterou mi nedávno předpověděla

Marie a po ní kluci z orchestru. Ležel jsem na chirurgii ve velkém pokoji, byli tam ještě dva lyžaři se zlomenýma nohama, dvě slepá střeva a jedna bouračka, jíž explodovala nádrž s dřevoplynem. Z okna jsem měl vyhlídku na zasněženou stráž Černé hory, na lyžaře a sáňkující děti, a příležitost k meditaci. A žralo mě špatné svědomí, probuzený hlas důstojného pána Melouna. Jaká já jsem svině! Snažil jsem se v posteli morálně zhodnotit události posledních dní. Nejdřív svedu Frantovi Nađu, ztvrdnu se do ní tak, že za ní jdu pěšky na Černou horu, a tam na ni na místě zapomenu a spustím se s Marií. Teologicky se Frantův zásah nedá vysvětlit jinak než jako prst boží, proměněný v mém případě v horáckou pěst.

Stačil jediný direkt na nos. Ostatní vykonala matka země. Omdlel jsem jako špalek a Franta se lekl a zmizel. Našel mě až za půl hodiny pan Dresler, když se vracel z kavárny. Honem zatelefonoval pro ambulanci, takže se o mém pádu ihned dozvěděla Marie. Přirozeně jí vrtalo hlavou, co se stalo, a byla proto – kromě máti – první, kdo mě přišel do nemocnice navštívit. To už jsem měl zpytování svědomí za sebou a uvědomil jsem si, že Frantu nemohu shodit. Ačkoliv vystoupil v úloze prstu božího, ze světského hlediska se dopustil trestného činu ublížení na těle a taková svině jsem zase nebyl. Řekl jsem tedy Marii, že jsem uklouz na náledí a všechna má zranění jsou toho následkem. Marie se ovšem předtím informovala u dr. Čapka a na mou verzi reagovala svým standardně, avšak nenapodobitelně sladkým: „Kecáš, Daníčku! Já ti to říkala, že fabričky maj nápadníky vod rány!“ „Co žvaníš, Máňo?“ podivil jsem se, velmi nepřesvědčivě. „Říkám ti, že sem uklouz!“ „Ten nos ti tak zůstane?“ zeptala se Marie a sáhla si na špičku mého nosu, který napuchl jako rajske jablíčko. „To přeci tobě může bejt jedno, ne?“ odsekl jsem. „S takovym nosem, to snad abys po válce vodjel do Afriky,“ pravila Marie. „To je něco hroznýho! Tak ahoj, Daníčku!“ a zvedla se a ve dveřích se srazila s Irenou. Řekly si dvě dosti chladná ahoj! a už u mě seděla Irena, hnědé oči doslova na šfopkách. „Ju, ten tě zřídil! To ti ten nos takhle zůstane?“ „Zaprve nevím, vo kom mluvíš. Já sem prostě uklouz. A za druhý, do nosu mi daj péro, takže ho budu mít –“ „Jak to že nevíš, vo kom mluvím, když to ví kaž-

dej?“ „Sou to drby,“ řekl jsem. „Uklouz sem na náledí.“ „Ondra říká,“ pravila Irena a Ondra byl doktor Čapek, do něhož byla udělaná, ale on do ní ne, „že z pouhýho uklouznutí si nejde pořídít ani polovinu takovejhle sebepoškození.“ „Ondra je vobyčejnej venkovskej doktor –“ naštvál jsem se. „Po válce s tím pudu k Buriánovi, a ten mi udělá takovej nos, že se do mě zpetrifikuješ víc než do Ondry.“ „Ty máš fantazii!“ pravila Irena. „Trochu blbou. Kdyby ses rači snažil představit, jak asi vypadá ta tvoje milá, dyž tobě její milej udělal takovejhle frňák. Já jí teda lituju. I když nevěra se mi teda hnusí,“ pravila ctnostně a s tím farizejským prohlášením vstala a ve dveřích se srazila s Lucií a s kluky z orchestru. Lexa ji chytil za ruku, utřel si jako slzy a pokondoloval jí, ale Irena mu ruku vztekle vyškubla a odešla. „Páni! Díte ten nos!“ pravila Lucie. Zřejmě to byla pozoruhodná práce. Až odejdou, musím se jít podívat na záchod do zrcadla. „Jako fík!“ řekl Harýk. „Rozšlápnutej,“ řekl Benno. „Sire, co si počnete?“ zeptal se Lexa. „S takovýmhle nosem se sotva budete líbit dámám!“ „To mi dneska už dvě naznačily,“ řekl jsem. „Lucie je třetí.“ „Jak to, třetí?“ podivila se Lucie. „Mně se tendle nos líbí. Todle je přesně, co ti scházelo, Danny. Teď vypadáš teprve přesně jako – jako –“ „Lojza Armstrong,“ pravil Benno. „To je vono!“ zvolal Lexa. „Až se pozdravíš, kup si do nosu zlatej kruh.“ „Fakt,“ pravila Lucie. „S kruhem to bude eště hezčí.“ „Oušem, pokud by ses ani pak nelíbil Ireně –“ řekl Lexa. „– ani Marii –“ pravil Harýk. „– ani a tak dále –“ řekl Benno. „V tom případě ti nabídnu svůj nos k transplantaci,“ pravil Lexa. „Že sem kamarád.“ „To by to chyt!“ řekla Lucie. „S tvym nosem by nebyl ani tak hezkej jako Beník.“ Tak pokračovali asi čtvrt hodiny, až přišla sestra Udelína a vyhodila je. Byl jsem skoro zvědav, s kým se srazí ve dveřích, ale dostavil se jen dr. Čapek na večerní vizitu, taky se zajímal o můj nos a zeptal se mě, kdo mi to udělal. Opakoval jsem verzi o uklouznutí a on řekl, že jemu je osobně jedno, co si vymyslím, ale nemůže ohrozit svou profesionální pověst, aby středně těžké ublížení na těle, mimo pochyby způsobené druhou osobou, diagnostikoval jako samouřaz. Ale když nechci, napíše tam, že jsem byl napaden neznámým pachatelem ve sta-

vu opilosti, protože to mimo jiné musí ohlásit policii. Pomyslel jsem si, že dr. Čapek, jak mi je kvůli Ireně protivný, je aspoň charakter a žádná drbna, ale z tak přílišného idealismu mě hned vyved, neboť vstal z mé postele, mrkl na mě prasácky jak otec nedávno na Nađu a pravil: „Stál ten hřích aspoň za takovýhle tresty?“ a otočil se a odešel.

Z celého scénosledu měli samozřejmě velkou zábavu oba lyžaři se zlomenými hnátami, protože mě znali a znali i všechny holky, které mě dnes přišly navštívit. Ta drbárna mě štvala. Taký jsem dostal trochu strach, jestli Franta skutečně takhle surově nezmlátil taky Nađu, když mu svitlo, že mu nasadila parohy. Kupodivu, vlastně to nebyl strach, spíš mi to udělalo dobře. S uspokojením jsem si uvědomil, že jsem opravdu velká svině.

Tak jsem ležel v myšlenkách, ze stráně zaznívaly hlásky lyžařů, většinou dětí, ve všední den si málokdo mohl dovolit jít lyžovat. Slunce se chýlilo k západu, nad obzorem se udělala růžová čára, ve dveřích někdo zakašlal. Pohlédl jsem tam a v první chvíli mi instinkt zavelel vyskočit z postele a utíkat. Ale jak jsem sebou škubl, bodlo mě v hlavě a v žebrech a bezvládně jsem se svalil na polštáře.

Ve dveřích pokoje stál Franta, v ruce beranici a zamračenýma očima pátral po postelích. Právě si prohlížel obě zlomené nohy, pověšené za špagát ze stropu.

Potom spatřil mě. Zděšeně jsem šmátral po zvonku na sestru Udelínu. Tady mi nikdo nepomůže! Jsou tu samí lazaři.

„Dobrý vodpoledne,“ pozdravil Franta.

Otevřel jsem hubu, vylétl mi z ní tázavý zvuk.

„Já nebudu dlouho zdržovat,“ řekl Franta. „Seš asi unavený –“

Přistoupil těsně k posteli a upřel na mě buličí oči.

„Přišel sem se ti vomluvit,“ řekl. „Náďa ináč nedala.“

Vůbec jsem tomu nerozuměl. Jde se mi snad omluvit za to, že jsem mu zkazil nevěstu? To je *takovej* křesťan?

„Já se unáhlil,“ řekl. „Já se neovládám. Dostal sem na tebe stek, žes Náđu zatáh do takovýho risku –“

Došel mi neuvěřitelný omyl v interpretaci. To tedy je křesťan! Čistému vše čisté –

„Dyž mi to Vachoušek v neděli řek, tak sem si myslel, že tě roztrhnu jak hada,“ pravil snoubenec. „Ponivač dyby Nádu zauřeli, tak umře. Dyž má tuberu, to by koncentrák nepřežila. Hladoujení, buví jaký špatný zacházení – to mi musíš rozumět, že jo, že sem se neznal –“ pohlédl na mě těma podivně oddanýma očima.

„Já ti rozumím,“ vypravil jsem konečně ze sebe.

„Stačilo ti akorát vynadat, nejvejš dát přes dršku –“

„Dyťs mi dal přes dršku!“

„Jenomže pěstěj. Měl sem dlaněj. Měl sem vědít, že pěstěj je to vode mě moc i na vola.“

Připadal jsem si jako maličký vůl. Asi proto, že Franta opravdu vypadal jako bejk. Franta, jako u zpovědi, zakoktal:

„Já toho – lituju –“

„Nelituj,“ řekl jsem. „Já –“ nakazila mě jeho moudrost lidu, která snad na všechno zná pravé řešení, „– to potřeboval jak prase drbání.“

Nesměle se uchechtnul. Jel očima po jednom špagátě, co na nich visely zlámané hnáty. Až ke stropu, pak dolů. Potom se zas otočil ke mně a napřáhl širokou dlaň.

„Esli nejseš kór moc nakrknutej, tak teda – do smrti dobrý!“

Buličí oči mi hleděly rovnou do očí, ale nebyl v tom žádný kód.

Podal jsem mu ruku, hned jsem toho litoval, ale hned zas jsem to přijal jako dovršení trestu. V ruce mi křuplo, cítil jsem, jak mi natéká. „Tak spánembohem,“ řekl Franta a s posledním uctivým pohledem na nohy v gypsu se mezi postelema vymotal ven z pokoje.

Zdálo se mi, že ho miluju. Jsem snad perverzní nebo co? To teda asi nemiluju Nádu, když na něj nežárlím. Přemítal jsem o těch tajemstvích a připadalo mi, že to všechno nějak jde dohromady, ne že ne.

Anebo jsem spíš svině. Co Marie? Co Irena? Všechny ostatní? Házel jsem sebou v posteli, myslel jsem na Nadino bříska, potom na zasněženou stráž a chaloupku a na Marii. Nevyznal jsem se v tom, začal jsem trpět. Pane Bože, já přece musím být hrozná svině. Hrozná!

Do pokoje vešla sestra Udelína, rachotivě se jala stahovat zatemňovací rolety. Pak rozsvítila, přistoupila k mé posteli, sáhla pod zástěru a vyndala psaní v modré úřední obálce.

„Tohle vám přines pan listonoš!“

Milý Dáne,

nevím, jestli ještě čteš poezii, nikdys ji příliš nečetl. Pokud se pamatuji, uměls nazpaměť jenom pár veršů ze Seiferta a z Nezvala, a nebudeš-li se zlobit, právě těch nejbanálnějších. Bezpochybys jich také používal k mimopoetickým účelům. Ale prolistoval sis aspoň některé sbírky, které v poslední době vyšly? Měl bys. Přēju si to ovšem ze sobeckých důvodů, protože ty nové sbírky, spolu se znovuobjevením Kafky a s tím, co se děje v literární kritice, jsou pro mne, ne-li odpovědí na otázky, které jsem, jak víš, sám sobě už od konce války kladl, tedy alespoň potvrzením, že jsem šel – možná instinktivně a křivolace, ale šel – správnou cestou.

Pamatuješ se na tu skříňku u Rupy v Kostelci? A na to, jak se na mne vrhla kritika – dnes mám pokušení dát to slovo do uvozovek – když jsem vydal svou první sbírku? To všechno na mně leželo jako těžký kámen. Nebral jsem nic na lehkou váhu jako někteří mí přátelé. Po mnoha bezesných nocích – nepřeháním, i když Ty mi asi nevěříš, Tobě se jistě nestalo, že bys kvůli nějakému literárnímu problému nezamhouřil oko – mám snad konečně jasno.

Víš, že ačkoliv nejsem a nikdy nebudu komunista, vždycky mně záleželo na tom, abychom u nás vybudovali lepší, to znamená spravedlivější společnost. Jenže lepší společnost nemůže znamenat lepší v něčem a horší v něčem jiném. Zdá se ti to maximalistické? Tvůj oblíbený Hemingway napsal: Revoluce je nádherná věc. Nějakou dobu. Pak se zvrhne – a já tedy dospěl k názoru, že snad stejně důležité jako provést revoluci – možná důležitější – je zabránit tomu, aby se zvrhla. Všimni si, že pořád užívám slov jako „možná“ a „snad“. To proto, že se snažím, aby mi moje subjektivní a soukromé sklony nepřekryly objektivní a obecné věci.

Ale opravdu: lepší lze společnost právem nazvat jedině tehdy, je-li lepší po všech stránkách. V bezprostředně revolučním období – to jest, řekl bych, nanejvýš pět let, než se orgány revoluční moci upevní – mohou snad některé důležité oblasti být objektivně „horší“. Třeba legalita. Revoluce je násilný zákrok, a eo ipso je v rozporu s formální zákonností. V této bezprostředně revoluční době jsou také snad zapotřebí spíše plakáty než obrazy, spíše simplifikující bajky než komplikující Kafka. Ale to všechno nutně musí být přechodné! Nesmí to trvat tak dlouho, že by to pohltilo celé lidské životy! Jinak by revoluce anulovala samu sebe.

Jestliže buržoazní a feudální umění dokázalo hluboko vniknout do složitosti člověka, nemůže socialistické umění té složitosti utéct, zobrazovat jen povrch, nebo dokonce ten povrch ještě upravovat, „lakýrovat“, jak se říká.

Kdysi jsem Ti citoval verše S. K. Neumanna, nad nimiž jsem si dlouho lámal hlavu:

Miluji všechny věci, jejichž vztahy jsou prosté,
miluji také lidi takové nejvíce.
Jsou čistí a líbezní, i když vidím je po sté,
jsou z pralátky a chutnají jak zralé bukvice...

Dnes bych Ti chtěl ocitovat jiné verše. Jsou taky o prostých lidech.

V malé řeznické dílně muž
Nabíjí střívka a žena
Špejluje. Voda v kotli vře.
Žena prozpěvuje. Pára
Se valí na šedivý dvůr
S dětmi, rozparujícími
Mrtvou kočku, muž nabíjí
Střívka (snubní prsten občas
Zableskne), a večer se sklání.
Děti šfouchají klacíčky
Do kočky, plničké červů,
Růžových a živých, živých

Nesmírně, večer se sklání
Růžový a živý; snubní
Prsten občas zableskne tou
Růžovou, žena si zpívá
(Kroužek na její ruce je
Zvadlý) a vál se vrcholí
Jelítky, růžovými jak
Podvečer v malé řeznické
Dílně...

Rozumíš mi? Neumann je abstrakce. Kolář je konkrétnost. Ověřitelná pravda. Obraz, ne plakát. Co vlastně víme o „pralátce“? Kdo ví, jak složité jsou vztahy lidí, jejichž vztahy jsou „proste“? O tom už jsem Ti ostatně napsal: Není jejich „prostota“ spíš v naší nevědomosti, nebo lenosti dát si práci i s takovými lidmi, nejenom s evidentně komplikovanými intelektuály? Nebyli v tomhle moudřejší staří čeští autoři Baar, Světlá, Němcová, kteří dovedli nahlédnout pod tu lakýrovku prostoty a zverbalizovat labyrint duše?

Ty však možná nemáš s poezií trpělivost. Připomínám Ti tedy znovu Tvoji paleontologickou teorii. Kdyby vztahy prostých lidí ve dvacátém století (nebo kdy jindy) byly skutečně „proste“, museli bychom je vědecky přesně nazvat „primitivní“: odpovídající nižšímu stupni vývoje inteligence. Ale primitivní lidé nemohou být cílem socialistické společnosti, protože k nim ani nelze dojít: odporovalo by to evolučním zákonům. V literatuře (a v politice) odpovídá však takovým primitivním poměrům právě lakýrovka: náhrada poznání hesly, útěk od konkrétna k abstraktnu. Je to tedy, v pravém slova smyslu, umění reakční. Duše člověka tohoto století má v sobě historii celého vývoje lidstva, nemůže proto rezonovat uměním, které primitivizuje. Lakýrovka ztrácí účinnost. Umění, které je neúčinné, je k ničemu.

Proto literatura socialistické společnosti, má-li být lepší, musí být složitější než starší literatury. Musí lidské komplikace zrcadlit s větší přesností, jemněji, z více hledisek. A může to dělat právě proto, že tahle společnost nejhrubší komplikace – tj. komplikace pramenící v majetkových poměrech, ve vykořis-

řování atd. – odstranila nebo má odstranit. Čím dál víc může se tedy věnovat vztahům srdce a mysli, nikoli kontraktům Velkého dědečka.

U nás se tohle začíná dít. Některé věci, které vycházejí, mají šanci stát se opravdu socialistickou literaturou, aniž si vždycky socialistické říkají. Je to však socialistická literatura, neboť je to literatura lidská.

Odpusť ten patos, vždycky do něho zabřednu. Ale tyhle věci jsou pro mě strašně důležité. Je v nich smysl mého života a – můžeš se tomu smát – nenajdu-li nebo nebudu-li aspoň moci svobodně hledat smysl svého života, nebudu téhle ani žádné jiné společnosti nic platný.

Revoluce má člověka osvobodit, nejenom z bídy tělesné, ale i duchovní. Z té možná víc, protože v ní je esence člověka. Má vytvořit společnost po všech stránkách lepší – horší snad jen o to, oč je těžší (a v tom smyslu „horší“) být člověkem konkrétním, tedy komplikovaným, než člověkem abstraktním, tedy takzvaně prostým. Revoluce musí prostě zlepšit všechno. Když zlepší jen něco, nebyla to revoluce, ale Machtübernahme. Že je to absolutistický požadavek? Maximalismus? Kdo si říká revolucionář, musí být maximalista. Není-li, je obyčejný gangster bez zodpovědnosti. Je gauner, aniž si to uvědomuje.

Ze srdce Tě zdravím, Dáne. Odpusť, že jsem se – v téhle depoetizující době – tak rozpoetičtil.

*Tvůj
Jan*

Náš koráb se houpá v severním větru jezera Ontarijského, marihuána prosákla myslí už všech mých svěřenců, včetně Hakima, soudružka Vanderhoutenová dál vede svou a v nejlepším stylu Sinclaira Lewise nabízí posluchačům voničku revolučních nenávistí: proti depilátorům, proti imperialistické agresi v Angole, proti diskriminaci žen, které se chtějí stát horničkami v kamenouhelných dolech louisianských, proti plavákům s realisticky nevyznačeným pohlavím.

Moje edenvaleské ovečky Vanderhoutenová nezajímá, ani její nenávisti nebo lásky. Mě však maska fascinuje. Roztáčí kola starých paradoxů. *Dr. Agostino Neto*, hovoří hýbající se ústa, *and the Popular Movement for the Liberation of Angola, which represents the true aspirations of the Angolan people...* Jenže já taky na vlastní oči viděl tanky T 54 ve své vlastní zemi, kde reprezentovaly aspirace jakési budovy, vyznačující se množstvím chodeb. Placaté, nebezpečně vyhlížející válečné vozy.

Za kulatým okénkem pěnové čepičky vln starého indiánského jezera, vichrem rozervaný měsíc, jemuž se klaněl Čing-gašgúk. Fidelovi ostří hoši v těch placatých válečnických vozích, posilňovaní vyhlídkou na prudké avansování po řebříčku vojenských šarží, proměňují v tatarský biftek imperialistickou soldatesku Jonáše Savimbiho za pomoci nejnovější verze mnohokrát zlepšených kaťuší. Divná, směšná, krvavá představa. Cítím na sobě Hakimův pohled. Čte mi myšlenky? Vidí mi do svědomí? Ale mám je čisté. Já nepřísahám na odpovědi, které existují jenom v jediné verzi, na kaťuše. Už před třiceti lety, ač nezlepšené, proměňovaly v lidský biftek muže Muslimské SS *Division Handschar* pod vedením Obersturmbannführera SS Sauberzweiga. V tom bifteku možná skončil i některý Hakimův strýček. To samozřejmě nemá co dělat s Hakimovými vírami. Jenom se to v toku myšlenek, našeho vnitřního času, zpřeházeného jako syžet modernistického románu, nikdy nesrovnatelného do přehledné fabule, v tom *Zone* se to staví do zvláštních, významuplných kontrastů lidské situace. Jako bych vedle sebe postavil Hakima a jednu hezkou dívku, jež dala kdysi jméno gejšě z hrníčku. Kolo života, kolo štěstěny, čertovo kolo existence.

Na ruku se mi klade drobná dlaň mé Nicole, Ireny Svenssonové:

„Zajímá vás to?“

Zavrtím hlavou.

„Já to neposlouchám.“

„*A penny for your thought!*“

Klasická výzva dívenky z viktoriánského románu. Na co myslím? Já vlastně nemyslím.

„Jsem živoucí *stream-of-consciousness*.“

„Nejsme takoví všichni?“ ptá se dívka poučená ne pouze mnou, ale i podrobněji profesorem Steigerem v PSYCHOLOGY 235 o povaze lidského vědomí.

„Jenže v Temži každého z nás plove jiný *bric-à-brac... empty bottles, sandwich papers, silk handkerchiefs, cardboard boxes... cigarette ends...*“

„Ale princip je stejný.“

„Ano. Princip je stejný.“

„A co teda plove ve vaší Temži?“

„Vidíš. Neptáš se po principu. Chceš vědět konkrétně...“

„Protože princip znám. Neznám, co konkrétně –“

Na co myslím.

„Ne na Odyssea,“ říkám. „Moje vnitřní proudy se neskládají do antického mýtu.“

„Well, vy nepíšete román,“ praví Irena. „Joyce psal. Ve vás je teď *opravdová* Temže...“

Temže... snad proto, že Vanderhoutenová nyní hájí právo teploušů na vojenskou službu? Telefon v únorové noci. Tady Alan. *Listen*. Volám z letiště. Jsem v Praze. Takové překvapení! Tak jsme se sešli, celou noc do rána, hovor, hovor, hovor. Básníci rádi kecají, snad raději než básní. Nikoho v Praze neznal, jen mě. To proto, že jsem kdysi přeložil jeho poému *Hromobití* a kus z ní vyšel ve *Světové literatuře* (netušil, že „trockisty“ jsem přetlumočil na „revolucionáře“, a už tenkrát jsem věděl, že je marné mu vysvětlovat proč. Naštěstí cenzor byl příliš líný, aby srovnával s originálem, nebo snad neuměl anglicky). Z trockistů tedy revolucionáři, z hippíře pokrokový básník, do rána jsme kecali, všechno pak skončilo v naivním americkém notýsku. V básníkově notesu, spolu s nápady na metafory a se záznamy o neologismech. Notýsek na mě pak vytáhl soudruh StB, zalistoval v něm, pravil: „Jak vysvětlíte tohle, soudruhu. Tady píše: ‚A pak jsme zpívali *Horst Wessel Lied*.‘ Snadno. Ovšem těžko pracovníku StB. Neboť ten sestavuje podklady pro novou metamorfózu Alanovu, z pokrokového básníka v hippíře, z revolucionáře v trockistu, z obého v reakcionáře. Mezi dvojím spatřením téhož notýsku, poprvé v ruce Alanově, nyní v ruce soudruha pracovníka a příslušníka,

napáchal totiž pokrokový básník mnoho zel. Dokonce se stal králem majáles. Má se nyní stát fašistou? Proč ne? Bude ve vznešené společnosti Sartra, Orwella, de Gaulla, Oswalda Mosleyho, Bertranda Rusella a prezidenta Tita, možná i T. G. Masaryka. Záhadou pouze zůstává, proč krýt nahotu mocenského aktu tímhle kurevnickým G-stringem ideologie?

Hluboké otázky. Každá lidská činnost jeví snad nakonec tendenci k *lartpourlartismu*.

„Jak mi to vysvětlíte, soudruhu?“ ptal se tehdy trpělivě soudruh estébé.

„Byli jsme ožralí,“ přiznal jsem podle pravdy.

Naneštěstí jsem narazil na vzácné zvíře, estébáka-vzdělance:

„*In vino veritas*.“

Přešaltoval jsem tedy na jeho úroveň. Pohovořil jsem o asociacích uvolněných alkoholem. Zpívali jsme různé politické písně, například *Los Cuatros Generales* – tak –

Koukal do notýsku, uvažoval. Čtyři protifašističtí generálové tam byli zřejmě taky zaznamenání, soudruh to hodnotil, zhodnotil to jediným mocensky vhodným způsobem.

„Ano, tahle revoluční píseň je tu skutečně zmíněna. Ale jak vysvětlíte, že hned po ní jste zpívali fašistickou hymnu a poté –“ vnořil zrak do stránek, zapřemýšlel, zjevila se mu nádherná souvislost mezi třemi písněmi, z nichž dvě chtěl asi původně zamlčet: „– dokonce *Internacionálu*?“

Asociací? Blbé vysvětlení. Řekl jsem:

„Hned po Internacionále, pokud si vzpomínám, jsme zpívali *Annie Laurie* –“

„A jak TO vysvětlíte? Není to opravdu pobuřující znevažování hymny mezinárodního dělnického hnutí, zpívat ji mezi fašistickou odrhovačkou a nějakým americkým šlágre?“

Asi znal Annii pouze v zeswingovaném podání. Uvažoval jsem, nemám-li podat nějaký folkloristický rozklad. Upustil jsem od toho.

„Není sám fakt, že jsme zpívali takovou konfúzní směsici, soudruhu, dokladem, že jsme byli opilí?“

Vsjo marno. Aplikoval na mě platný zákonný předpis:

„Opilství není polehčující okolnost!“

Já vím. *A in vino veritas.*

„Jak se to dělá, když se píše román?“ táže se krásně zmarihuánkovaná Wendy. „To se ví od začátku, jakou bude mít *message*, anebo se nejdřív píše, a teprve nakonec se vidí, jaká jeho *message* vlastně je?“

„Obojí,“ pravím. „Prostě se píše, ale od začátku už se ví, jaké bude mít román poselství.“

„To je nelogické,“ praví Irena. „Víte-li od začátku, jaké bude poselství, nezačínáte, prostě psát“. Píšete román *à la thèse*.“

Velmi se vzdělala pod mým vlivem. Musím však zklamat její přílišnou důvěru v logiku.

„Každý vážný román – nemluvím o *hack-writing* – je *à la thèse*. Ale teze je vždycky stejná s výjimkou románů *à la thèse*.“

Irena neříká nic, buď mi nerozumí, nebo jsem ji moudrostí omráčil. Do okénka šlehne špinavá voda rozbouřeného jezera. Lod' se houpá, vichr za luxusními stěnami zní téměř strašidelně. Ozve se Hakim. Jako vždycky mluví, jako by mnou opovrhoval:

„*That's a nice-sounding wisecrack. But that's all, it is – just a wisecrack.*“

Krotím svou nechuť. Jeho strýček je, možná navždy, součástí lidského bifteku.

„Moje dlouholeté studium literatury,“ pravím, „mě přesvědčilo, že nejpravdivější pravdy o čemkoliv, včetně života, mívají podobu wisecracků.“

„Například?“

„Vím, že nic nevím.“

Tím umlčím Hakima. Z omráčení se probere Irena:

„A jaká je ta teze?“

„Velice stará. Dr. Johnson jednou řekl: Spisovatelé, kteří číhají, aby chytili něco nového, sotva kdy budou velcí; neboť velké věci nemohly uniknout dřívějším pozorovatelům.“

„To je ta teze?“

„Ne. Ta teze je: *Homo sum. Humani nil a me alienum puto.* Terentius. Teze stará skoro dva tisíce let.“

Zamyslili se? Nebo jen uplouvají po vlnách marihuány?

Neuplouvají. V jejich letech života je všechno staré ještě nové. V letech jejich života rovněž všechno zestárne. Zatím ale objevují svou Ameriku. Irena, s rýhou mezi obočím:

„Jestli má ovšem pravdu dr. Johnson – jestli všechno už lidi objevili a řekli před námi – k čemu potom –?“

I to je Amerika, Ireno.

„Snad proto,“ říkám, „že tolik lidského je tolika lidem pořád cizí.“

„*All wisecracks*,“ ušklíbne se Zauberlehring Larry Hakim. „Někdy je dobře, že některé lidské věci jsou mnoha lidem cizí. Reakcionářství je taky lidská vlastnost. A přece –“

„Máte naprostou pravdu, Hakime,“ přeruším učně. „Ale pravda, jak dobře víte, je dialektický proces. Jednou se ptali Evelyny Waugh, jestli dobrý umělec může být reakcionář –“

„*Another wisecrack?*“

„Nevšiml jste si, že všechny dobré wisecracky jsou založeny na dialektice?“ V Hakimových očích bleskne moslemský vztek. „Jsou,“ říkám. „A Waugh odpověděl: Umělec *musí* být reakcionář. Musí se postavit proti duchu doby, nesmí poskakovat s proudem. Musí přijít aspoň s troškou opozice,“ pravím. „Aspoň s troškou opozice, Hakime –“

A zatímco je rozprášili doslova do všech koutů světa kromě na východ, odkud je vyhnali, Alan na své farmě v Pear Valley jedním prstem na harmoniu dělal písničky z básní Williama Blaka. Přijel jsem tam v podvečer, Alan vyšel, vlhce mě políbil. Na stohu slámy jsem vyprávěl, jak to tenkrát dopadlo. Kolovala cigareta, pak už jen uslintaný špaček, já ji bral od mladíka podobného vrahu Mansonovi, neustále zírajícího tam, kde to na hajzlu v Metálu popisovali jako do blba, a mladík ji bral od dívky, která ztělesňovala pokleslou frázi o pohybování se jako ve snu; ta od bledého muže ve vyhrnutých rukávech, jehož předloktí byla podivně zpuchlá; ten od mladé ženy s velikými po pás visícími prsy v tuhé vesnické haleně, které pod sukni nakukovala pětiletá holčička a něčemu se chichotala; žena od muže, jenž se však cigarety ani nedotkl, jenom ji ženě předával od Alana. Slunce teple svítilo parou stoupající z kupy sena, krajina horního New Yorku se skládala do kulis jako ve středních Čechách, kolem kupy sena se honili dva psi provázení selátkem, jež je ve všem napodobovalo, dokonce se pokoušelo i štěkat. Večer uvařila žena s prsy u pasu guláš z trávy, kaši ze sena, vedle harmonia stál veliký stereomagnetofon a vyhrá-

val Alanovy písně (později se z nich staly hity, peníze z hitů proudily zpět do této falansféry), muži, ženy, děti všech čtyř pohlaví, sdělil mi Alan, sdílejí společnou ložnici, ale mohu si vybrat: buď s nimi, nebo mi postaví stan. Vybral jsem si stan. Nad travěnou kaší horovali o slastech prostého života, někde příšerně smrděl hajzl, hůře než v mesršmitce. Krásy farmaření, něžnost dobytka, nádhera samozásobitelství, na guláši z trávy byl k jídlu pouze Heinzův kečup, dívka pohybující se ve snu hovořila s Alanem patagonsky, je to její vnitřní, soukromá řeč, povídal Alan, nikdo jí nerozumí než ona sama, stačí proto říkat cokoli, jakákoli slova, ona jim rozumí, promluvil: „Es kustá malabhad al nekreysol,“ dívka porozuměla, líbeznou bledou tvář ozářil úsměv, byla průhledná, bylo jí sotva dvacet, chodila v dlouhém šatě, který si posílala nesrozumitelnou, ošklivou, zřejmě nezdařenou kabalou. Její otec je bankéř v New Yorku, řekl Alan, ale ona odešla a žije s námi. *I enjoy this life on my farm so much. So much!* V noci, k ránu, se strhla bouře, do stanu zatýkalo, měl jsem vztek. Jít spát do kuchyně? Strašný smrad z hajzlu. Měli splachovací klozet, ale splachujeme jen jednou denně, pravil Alan, je tu málo vody, musíme s ní šetřit. Kdybys šel, nesplachuj. Šel jsem do lesa. Za promočenou celtou se objevilo světlo, někdo zaškrabal, čtyři ráno. *Are you O. K.?* Alanův laskavý hlas. *I am O. K., except I'm wet.* Pojd' se schovat pod přístřešek. Šli jsme. U chlíva venkovský přístřešek, pod ním hromada hnijícího hnojosena, Alan zapálil cigaretu, oslintaná pendlovala mezi námi dvěma, hleděli jsme na východní obzor, kde se deštěm začal prodírat proužek světla, bledě modrý, pak bílý pruh pod černavou dešťového mraku, východ slunce. Jsem tu tak šťastný, řekl Alan. Tak šťastný, až mi připadá, že jsem sobec. Zatímco lidi umírají ve Vietnamu, v pracovních lágrech, já si tu takhle užívám života. Oslintaná cigareta dohořela, zapálil novou, sluneční paprsky uhasily déšť, z hnojiště, z kupky sena, z louky počala stoupat ranní pára, smrad z hajzlu svěže explodoval, zdálo se mi, že se mi zdá sen s plným měchýřem, o hajzlu, který je celý zasraný, zachcaný, zfekalizovaný k nevysrání, měl jsem najednou pocit, jako by tu Alan bez štílivosti trůnil na obrovském sráči světa, jako by meditoval: Vidíš? Amerika! Není krásná? Není krásná tam, kde

je zbavená slupky idiotské civilizace? Pořád si myslím, že myšlenka revoluce proti americkému idiotismu je správná, že co je na Kubě, je dobré, a samozřejmě taky porážka ve Vietnamu. Ale co přijde pak – ten dogmatismus, co přijde pak, to je hrůza. A každý ten dogmatismus omlouvá, inu, říká každý, to je nevyhnutelný následek boje proti americkému útisku. A možná, že je to pravda, tak meditoval Alan na tom obrovském sráči Západu, slunce už stálo vysoko na obloze, farmáři z Pear Valley dosud spali svůj heroinový sen, z chlíva zoufale bučela kráva, úzkostně mečela koza, selátko bezradně stálo před zavřenými dveřmi chlíva a zkoušelo bučet, mečet, otevřít dveře, pak jen zachrochtalo, skotačivě se rozběhlo za oběma psy, kteří se hnali za motýlem. Možná že je to pravda, ano, Alane, až na to, že v tamté zemičce nebyl žádný americký útlak, a přesto přišel dogmatismus a byla to hrůza, máš pravdu, byly to i šibenice, ty laskavý, ohleduplný králi sráče v horním státě New York, spisovatel musí být reakcionář... přijít aspoň s troškou opozice, z farmy se vypotácel první farmář, vlasy v koňském ohonu až na zadek, protáhl se, zív, zaslechl z chlíva bučící krávu, zvedl z hnojiště zasranou díž, zmizel ve chlívě. Kráva počala strašlivě řvát, selátko přiběhlo, kvičelo, po chvíli farmář vyšel od hlavy k patě postříkaný mlíkem, z farmy jako ve snu vyšla dívka v pytlí. O hare maranthula kerguethule kramv-luelez...

Můj drahý Dane!

Předem mého dopisu přijmi srdečný pozdrau já na tebe musím porát myslet abysis nemyslel že sem to Frantoj řekla. To mu řek Mistr Vachoušek a on se moc zlobil že seš ne odpovědný nic nedal když sem mu řekla že sem Tě do toho sama nahecovala abych se pomstila že nám zabili tátu. Já sem do Franty celej den hučela ale on Tě odpoledne viděl jak sáňkuješ s nákou slečnou a přišel do seknice a poudal vidíš ho tebe do toho zatáh a teďkon si jezdí s nákou frajlí jako by nic. A nic nedal dyž sem mu řekla že sám Mistr (Vachoušek) přeci říkal že je asi nebezpečí zažehnané, dyť Yplt kuli tomu nic neďál to je jedno prej a

porát chodil po seknici pak šel dólu k Macháňom pro súl a zas Tě viděl s tou slečnou a to byla poslední kápka já sem ho nemohla udržet. Mně bylo moc špatně a byla sem v posteli a měla sem horečku tak Franta mi uvařil té a poudal že pude na zduch aby ho stek přešel a šel. A dyž přišel tak byl celej roščílenej říkal Já sem ho asi zabil! Já sem ho asi zabil! Tak sem dostala strach ale byla sem tak slabá že sem z postele stát nemohla ale poslala sem Frantu k strejcoj Venhodovému aby se šel přeptat a Franta poudal Já se pudu udat! Já se pudu udat! Tak já sem mu řekla aby se šel nejdřiu přeptat k strejci Venhodovému aby za telefonoval z Jiráskový chaty do Nemocnice že tam asi budeš a měla sem o Tebe velkej strach jesli Tě Franta vopraudu zabil von má velikou sílu že ani nechce a ublíží. Von měl na Tebe stek ale jinak Tě má rád dycky se ptá vo čom spólu mluvíme a tak sem mu říkala jak si mi říkal o Sluneční Soustavě a že na nejbližší hvězdu světlo letí 300 000 let tak říkal jesli si myslím, že bys k nám někdy přišel na kafe dyby Tě pozval to eště oušem než mu to Mistr (Vachoušek) řek. Pak na Tebe dostal stek. Mně spadl kámen ze srce ponivač strejc Venhodojc za telefonoval do Nemocnice a řekli že tam seš živej jenom s lehkym zraněním. A Franta se porát chtěl jít udat ale já sem řekla že by nadělal zbytečnejch malérů ai Tobě ponivač by chtěli vědět Proč Tě zbyl a co by jim řek? Taky sem měla strach že dyby se šel udat lidi by si to vykládali a na konec by se to Franta dověděl a pak by tě moh dovopraudy i zabít i dyby nechtěl jenom Ti nabýt. Tak sem mu řekla lepčí dyž nikdo nebude vědít, kdo to udál a jenom ho pudeš poprosit za od puštění on je inteligentní a bude vědět žes to nemyslel zle akorát žes měl na něj stek. On ale porát ved svou ale na konec poudal: Ty seš taková sjetice a já sem prchlivej muskej ale vim že hněu je hřích tak já pudu ale můžu až po zejříj ponivač si musím zejtra vyměnit dení šichtu za noční abych moh vodpoledne do nemocnice večír tam nikoho nepustěj. Tak šel teď na raní a já tenhle dopis dám hodit Manče Křpatový to je moje nejlepčí kamarádka sice si přečte komu ten dopis je Tobě ale Frantoj to neřekne vona mu na mě nikdá nic neřekla a já Oldoj taky ne (na ní) vona ví že holka dyž je mladá tak se musí vyřádit dokud je mladá pak seu dá přídou děti a iný starosti. Já vim že je to hřích ale dyž já Tě mám tak

ráda milý Dane a před svatbou se vyzpovídám a už Frantoj zůstanu věrná von je moc hodnej a vůbec žádnéj grobián to čistě jen krz ten stek. Kdybych mohla tak bych nevím co za to dala abych Tě rouněž mohla nauštít v Nemocnici ale sem pořád v posteli a slabá a mám horečku. Ale беру prášky a tak se zase zotavím a zase se snad uvidíme jesli vo to stojíš tak jako já strašně.

Závěrem mého dopisu přijmi srdečný pozdrav

Tvoje

Nada Jiroušková

Vyprávěla mi Nika:

Neuvědomovala si, že stojí nad ní. S helmicí na hlavě ujížděla ve vlaku, který se srazí, a co má bejt? V Milanově apartmentu v Torontu byla v Praze, doma ve svém pokojíku vzadu za kuchyní s oknem do dvorka, a poslouchala, až uslyšela, že na ni Milan mluví. Řekl: „Ty seš tedy blázen do muziky, Niko!“ Jenže s helmicí na hlavě mu nerozuměla, sundala si ji, stál nad ní, trochu se kymácel, byl nadraný.

„Cos říkal?“

„Že – že je na tebe – prima pohled... jak posloucháš muziku...“

Rozhlédla se, byt byl už prázdný, jenom u stropu visel dosud oblak kouře a pomalu klesal k zemi.

„Páni! To už všichni odešli?“

„U – už jo.“

„Kde je Barb? Ona tu s tebou nezůstane?“

„Barb?“ Milan se připitoměle rozhlédl. „To je divný. J – já si vůbec nevším, že o – dešla. Třeba je v – v ložnici!“

Vstala, šla ke dveřím ložnice. Milan se motal za ní. Ložnice byla prázdná. Otočila se a najednou si všimla, že se v pokoji něco velice důležitého změnilo. V rámu, kde na počátku party byl veliký blowup Barbařiny tváře, byl nyní stejně velký blowup Suzi Kajetánové. Na ústech měl připíchnutý lístek. Dole visel z rámu stržený papír. Asi původní blowup Barbinky, který někdo serval.

„Milane! Ty seš ale trdlo!“

Přistoupila k rámu, odšpendlila lístek. Přečetla si ho. Pak to přečetla nahlas:

„Bye, Bye, *Bluebeard!* Barb“

Pohlédla na portrét Zuzany Kajetánové. Pokud šlo o Milana, byla to zřejmě jen platonická láska z rockových dnů v Praze. O skutečných milcích velké Sue měla Nika přehled. Zvedla stržený blowup a objevila, že pod ním visí ještě jeden. Narovnála ten prostřední, uhladila ho do rámu a byl to trochu šok. Z blowupu hleděla ona sama, ačkoliv s Milanem nic neměla, stejně jako určitě Zuzana. Pocházel z amatérské fotky, kterou pořídil Percy na nějaké jiné party. Na fotce stál původně vedle ní Milan. Na blowupu se odstříhl, ji si dal zvětšit a pak jí překryl minulost zvanou Kajetánová. Nenávratnou minulost. Ten trumbera, ten platonický bloud. A nakonec přítomnost zvanou Nika překryl aktualitkou Barbie. Nika zvedla Barbařin blowup, přilípla ho zpátky do zlatého rámu.

„Milane! Ty seš ale opravdu Modrovous!“

„My-myslíš? Ba ne-ne!“

„Seš vrchol mužského šovinismu!“

Vytrhla všechny tři portréty z rámu a srolovala je do trubičky.

„Proč to děláš?“

„Protože kvůli týhle výstavě ti utekla tvá milá, ty troubo!“

Milan mávl rukou, zapotácel se.

„Tak ať! S-stejně s ní je jenomotrava. Nic než d-ďěsná kanadská vo – otrava!“

„Že by ona tebe považovala za nějakýho bavitele –“

„Jak m-má člověk b-bavit ta-takovou otravnou s-sůvu –?“

Zapotácel se, že ho musela chytit, aby se nesvalil.

„Chudáčku Milane! Ty seš tak dokonale nepochopenej vod otravnejch Kanaďanek!“

„S-sou to samý s-sůvy otravný! Je s nima n-nuda. NUDA!“

Zamžoural na Niku, pravil dle pravidel:

„Ty seš úplně j-jiná než voni, Niko!“

„Tomu říkám pozorovací talent. Ale přes můj blouap sis pověsil Barbínku. *How come?*“

„To ze vzteku – d-dyž sis namluvila toho svýho v-votravu kanadskýho –“

„A Suzi sis nechal pode mnou čistě jen pro případ, že bych se kanadskýho votravý držela a nepouštěla?“

Opilecký pokus Niku obejmout.

„N-Niko! Já tě miluju! V-vod první chvíle – akorát – že sem t-ti to neřek –“

„A co Suzi?“

„T-to bylo jen na dálku!“

„A Barb? Taký na dálku?“

„Ne-no – to n-ne –“

„Tak koukej mazat za Barbou!“

A tu se Milan namíchl. Něco chtěl říct, ale pouze funěl:

„F – f – f –“

„Cože?“

„*Fuck Barbie!*“ vylétlo z něho konečně.

Veronika vytáhla mírně nabarvená obočí.

„*You'd better, buddy!*“ pravila.

Potom se Milan zřítíl na nos. Chvilí ho Nika pozorovala, jak se marně pokouší postavit zpátky na nohy.

„Ty seš mi zcáknutej, hochu!“

Následoval krátký a nerovný zápas střízlivé dívky s opilým hochem, jehož společným cílem bylo za různým účelem dostat jeden druhého do postele. Dívka zvítězila.

Vrátila se do pokoje, pohlédla na hodinky. Dvě pryč. Jet sama v noci domů neměla náladu. Ačkoliv mladičká, byla to ostřílená veteránka mnoha mejdanů v Praze, po nichž se obě mejdanováním zmožená pohlaví rozložila porůznu na zem, na otomany, na koberce a spala spolu jako dudci, aniž nutně docházelo ke kolektivní či individuální výrobě lásky. Zívla, šla do koupelny, našla Milanův župan. Svlékla se, oblékla se do županu, vrátila se do pokoje, přesvědčila se, že z ložnice zní Milanovo drvoštěpské chrápání, přehodila své věci přes židli a v županu ulehla na kauč. Pokoj byl kanadsky přetopený, takže deku ani nepotřebovala.

A protože byla mladičká a trýznila ji nostalgie, usnula, jako když ji do vody hodí. Neslyšela, když za deset minut nato někdo odemkl. Někdo uslyšel drvoštěpský chrápot a zastavil se mezi dveřmi. Oknem svítil dovnitř měsíc a jeho světlo dopadalo na Ničiny neomylně ženské svršky na židli. Někdo se chvíli

ani nepohnul, pak zašeptal: *You really ARE a Bluebeard, you son of a bitch!* a otočil se a tiše za sebou zavřel dveře.

A Nika tvrdě spala a zdálo se jí o vlacích.

Oproti starým pozlaceným časům se můj věhlas smrškl asi na dvacetinu – pokud jej počítám počtem prodaných výtisků –, ale protože jsem se velikou moudrostí strany proměnil ze vzácného v zakázané ovoce, mizerná dvacetina stačí, aby se z široka daleka téhle obrovské a zasněžené země sjeli v dacanech a pontácích krajané, zasedli v posluchárně místní univerzity (v každé nejzasněženější výspě téhle země je aspoň jedna) a vyslechli ode mne nejnovější drby z Prahy a interpretace současných českých literárních děl ze staré vlasti. Na drby je zdrojů dost. Jsou mezi nimi i místa diplomatická a dá se z toho pořídit slušný kabaret. V mé interpretaci vyhlížejí všechna díla současné pražské prózy jako produkty lidí trpících klinickými poruchami inteligence. Přitom si ověřuju dvě věci, které jsem si doma neuvědomoval: jednak že literární kritika je dosti snadné a velice zábavné řemeslo a jak velkou pravdu měl Hemingway (*Heleď, když nemůžeš psát, tak proč se nenaučíš psát kritiky? To bys pak moh psát pořád. Nemusel by sis už dělat starosti, že ti to nepůjde, žeš navždy oněměl, že nemáš už co říct. Lidi to budou číst a budou si toho vážit...*), jednak že tuhá literární cenzura dovede na úřední normu přistříhnout i největšího velíkána. V naší éře normalizace jsme ovšem už vzdálení dřevním budovatelským kovbojkám a přistřižení géniové i ve zmenšeném formátě perem vládnou, nekaňkají. Mají trošku výhled na Západ, znají techniku, jíž, dokud je nepřistříhli, doufali učinit zadost viditelnému světu tím, že vynesou na světlo pravdu, mnohotvarou a jedinou, která je na dně každého jeho aspektu. Přistřižení, zneužijí téhle techniky k tomu, aby učinili neviditelnými triky, jichž se dopouštějí s viditelným světem, aby vynesli na světlo ty aspekty pravdy, omezené a jednotlivé, jež lichotí stávající světské moci. Žijeme ve věku velkých zneužívání, a tedy wisecracků. Psát za takové situace vážnou literaturu znamená psát škvár; psát škvár znamená psát vážnou litera-

tu. Jsou-li... poměry takové, že autorovi znemožňují publikovat,... má psát a nepublikovat. Nemůže-li se uživit, aniž publikuje, může se živit něčím jiným. Hemingway. Za této situace zbývá spisovateli pouze svatá trojice možností: živit se něčím jiným a psát do šuplete – psát pro děti – psát škvár. Psát vážně (a za té situace to znamená: takzvaně vážně) je jediná zrada vlasti (a umění), jíž se spisovatel může dopustit.

Tak nemarxleninsky kážu publiku shromážděnému v posluchárně McMahonovy univerzity. Ne všichni mi rozumějí, to je mi jasné. Někteří opustili zemi v době, kdy ještě literatura nebyla důležitá, protože nebyla nebezpečná státu, neboť to nebyl takový stát. Naslouchají zdvořile, ale moje abrakadabra z éry budování a konečného zničení socialismu jsou jim vzdálená, možná nepochopitelná. Naše batrachomiomachiánské boje za právo vložit na tištěné stránce mužskou ruku na nahý ženský prs je nevzrušují. A proč by měly? Jsou vskutku jen kabaretním skečem, jež potratila hrůzná samice-šibenice těch dob. Šílenstvím pokleslým do pouhé debility.

Sem tam však mezi těmi zdvořile naslouchajícími krajany sedí holka – většinou jsou to holky; ženské vždycky víc milují literaturu a výjimky jen potvrzují pravidlo – kterou skutečně vzrušuje, že já vím všechno o věcech, o nichž vlastně nikdo nepotřebuje nic vědět. O městě zvaném Praga Normalisata. Nikdo? Tyhle holky to vědět potřebují. Vími totiž i všechno o té pravé vlasti, kterou ony nosí v srdci, o světle, jež svítí toliko v diktaturách, neboť v demokraciích je zastíněno leskem křídových magazínů. Pravé náboženství života, skutečná modloslužba literatury nemohou nikdy vzniknout v demokraciích, v těch vágních, nudných říších svobody nečíst, netrpět, netoužit, nevědět, nerozumět. Visí na mně očima, ty veroniky vyhnané z ráje, hltají historky o efemérních hrdinech predubčkovské slávy a normalizační prostituce. Ráj je záležitostí neobjektivních, ale subjektivních okolností a poměrů, jeho světci jsou čas a Epiktét. Je produktem zeleného věku, toho, co se s ním komu spojuje. S dychtivostí v očích poslouchají, ty krásně vykartáčované veroniky, moje přátelské (nemám v povaze vyčítat, nenávidět, opovrhovat – takového mě uplácal Všemohoucí) idiotizace nových děl starých hrdinů, které kdysi četly